

Utvecklingen i Sverige under 1900-talet

Gunnar Björing

Boksidan

Inledning

I detta häfte presenteras några nedslag i 1900- hundratalshistorien. Främst med avseende på hur reklamen förändrats och framför allt hur föremålen för reklamen har ändrats med tiden. Detta genom ett antal nedslag i olika landsortstidningar, under mars månad några utvalda år mellan 1905-1950. Jag tror att det ger en viss bild av hur välståndsökningen spred sig i Sverige under första hälften av seklet. Därutöver är bilden kompletterad med diverse data presenterade i faktarutor.

Copyright: Förlaget Boksidan 2007
Box 558
146 33 Tullinge

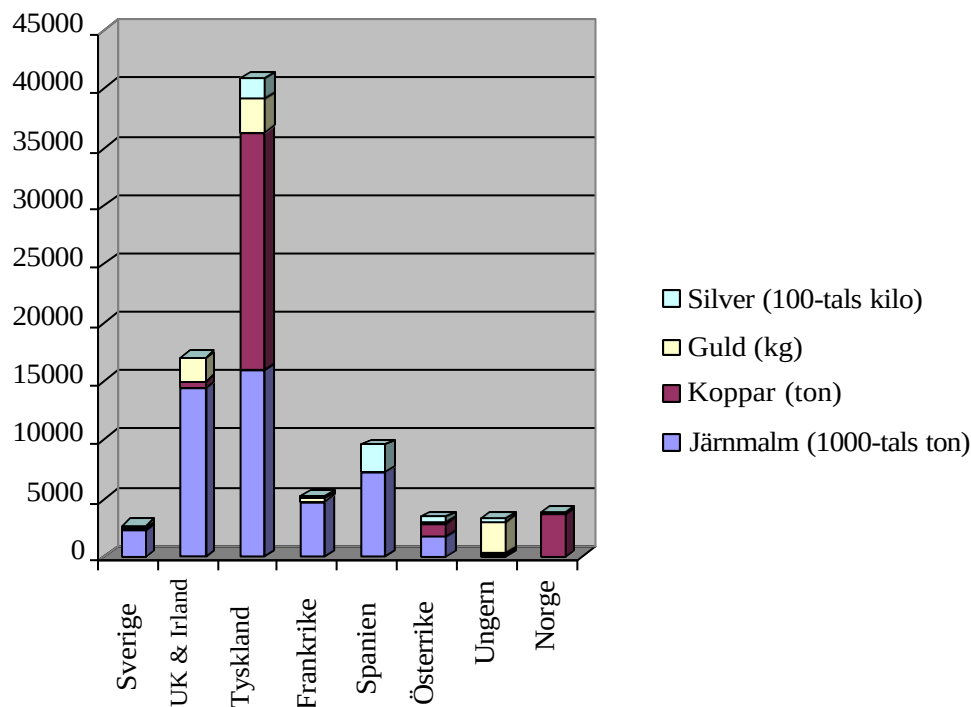
Utvecklingen i Sverige under 1900-talet, ISBN-nummer: 978-91-86199-27-2

Läs mer, du kan göra det på www.boksidan.com!

Slutet av 1800-talet

I slutet av det föregående seklet var Sverige ett fattigt land även i jämförelse med vår omvärld. Vi hade årliga underskott i handelsbalansen (SCB, 1901) och vår ekonomi var väldigt beroende av råvaruproduktion. De få varuslag vi hade överskott i handelsbalansen i var (SCB, 1960): levande djur (920.000 kr), matvaror av djur (27.237.000 kr), trävaror (174.038.000 kr), papper (6.245.000 kr) samt metaller och mineraler (35.874.000 kr). Men det var bara inom export av trävaror som vi hade någon verklig styrkeposition, då vi var världens främsta exportör (SCB, 1901). När det gällde en annan paradgren: utvinning/produktion av metaller och mineraler, var vår position inte så lysande (se exemplen i diagrammet nedan).

Produktion av några metaller år 1898

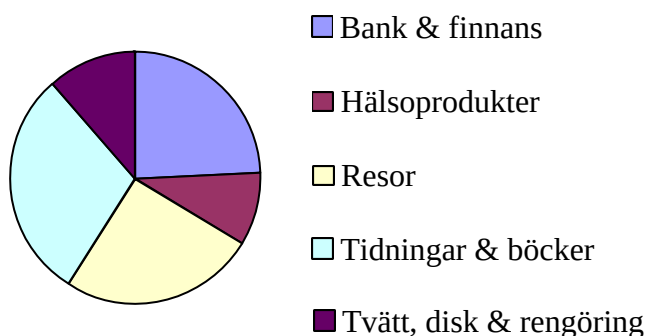
De massproducerade konsumtionsvarornas intåg på marknaden¹

I slutet av 1800-talet började det komma färdiga tyger och små persedlar som näsdukar och huvuddukar av bomull, ylle och linne i handeln på landsbygden. Först såldes de av gårdsfarihandlare som hade lagret i en ryggsäck på ryggen. Sen började de säljas i handelsbodarna. Ungefär samtidigt kom fabriksgjorda skor ut på marknaden och fanns att köpa på olika ställen. Även tapeter, porslin, glas och järnredskap som yxor och järnspisar introducerades under samma period. Emedan fabriksgjorda möbler inte blev vanliga på landet förrän en bra bit in på 1900-talet.

¹ Enligt ett svar från 1941 på en fråga från Nordiska museets om hur konsumtionsvarorna gjorde sitt intåg i Sverige (Nordiska Museet, 1941).

1900-talet

Motala tidning 1905

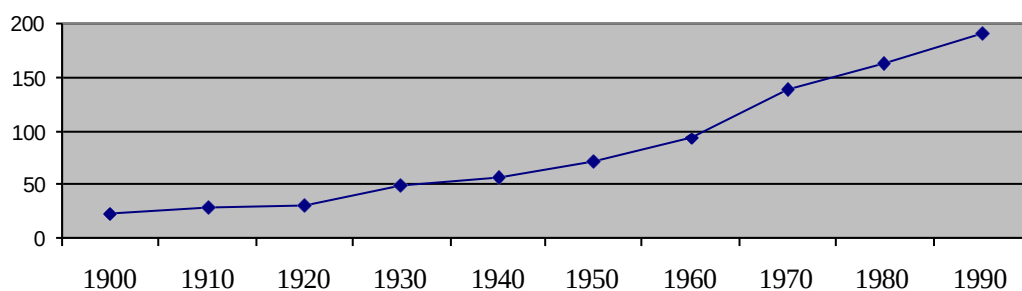

Det vanligaste föremålet för de kommersiella annonserna i Motala tidning i mars 1905 var resor, Det var emellertid inga nöjesresor, istället handlade det uteslutande om båtresor till USA. Det näst vanligaste ämnet var tidningar och böcker. De flesta av dessa annonser handlade om böcker av instruktionskaraktär, såsom kokböcker.

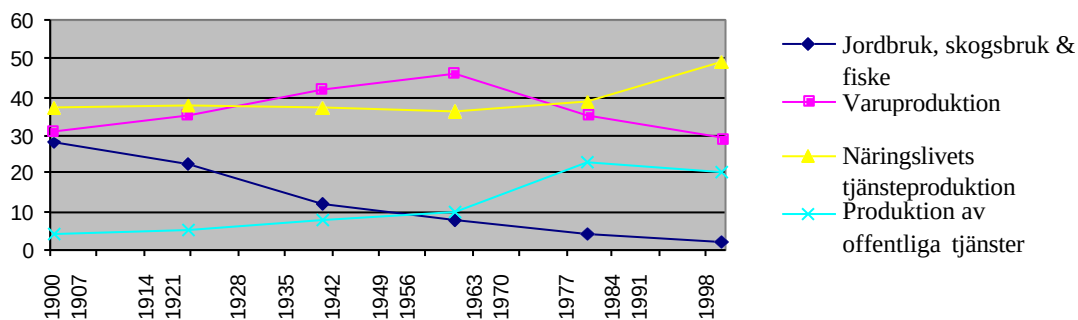
Periodens tillväxt är fantastisk

Alla mått på ekonomisk tillväxt visar på en brant uppgång under 1900-talet. Det övergripande måttet för detta är det sammanlagda värdet på allt som produceras på ett år utslaget på alla invånare (BNP per capita), här i 1995-års prisnivå (SCB 2005). Som synes i det nedre diagrammet har vi under seklet gått ifrån att ha varit främst varuproducerande till att bli främst tjänsteproducerande (SCB 2006).

BNP per capita (i 1000-tals kr)

Bidraget till BNP (%)

Klipp ur annonsen! Beständ tid och plats!

Special-Bandagisten
Schiönnings Efterträdare Ombud
 från Köpenhamn träffas

Motala, Nilssons Hotell, Lördagen den 11 Mars kl. 10-2, 4-7;
Mjölby, Hotellet, Söndagen den 12 Mars kl. 10-2;
Linköping, Westlings Hotell, Måndagen den 13 Mars kl. 10-2.

OBS! Ny uppfinning.
 Beställningar mottagas på **Konstgjorda ben.** Patent i 14 land.
 Silfvermedalj i Paris 1900 på världsutställningen. Dessa ben påsittas med
 luft, utan geirande remmar, mycket lätta. Rekommenderas af läkare och
 patienter. Modell rörevissas.

Ryggbandager för bädesida-
 krökning och krökning bakut
 afven som för fel i höftleden,
 Benbandager, för hufvben, kalf-
 knä, skefhet i ankelleden och
 svaghet i benen, elastiska, ana-
 tomiska Bräckbandager, utan
 fjädrar, elastiska strumpor, in-
 väfda Gummiband för äder-
 bräck och svullna ben, Platt-
 jotsulor, Nattebandager, Buk-
 bärare och Skulderhållare, ela-
 stiska Lymoder och andarms-
 bandager, Urinaler (arins-
 hållare) Suspensorier etc.

Obs! Profver till påseende!

OBS! Så kallade "medikogalvaniska apparater" eller "galvaniska bandager" utbjudas icke af Schiönnings Eftertr.

Intyg: Att jag af Bandagisten hr Jul Schiönnings till min son köpt ett bräck-
 band, hvilket för honom varit lätt att
 bära, ej tryckt honom vare sig i sidorna
 eller i ryggen, samt hela tiden i år him-
 dras bräcket från att falla ut. Därför
 ha flera patienter hos hr Schiönnings köpt
 bräckband, med hvilka de varit fullt be-
 lätna, då de däremot ej kunnat med van-
 liga ståfäderband hålla bräcket. På grund
 här af får jag till det bästa rekommendera
 de bandager hr Schiönnings håller allmän-
 heten tillhanda.
 Arvika den 30 Augusti 1902.
 L. H. BRUN, Provinsialläkare.

Intyg: Att hr Jul Schiönnings förfärdi-
 gat till två af mina patienter bandager
 för ryggbräckkrökning (scolio) samt åt en
 ett benbandage, och att dessa bandager vi-
 sat sig andamålsenliga, intygas på begi-
 ran.
 Sköfde den 17 Februari 1890.
 L. G. DOVERTIE, Medicine dr.

Hr Bandagist Schiönnings Eftertr. S. Koch!
 Sedan år 1884, då jag fick mitt benam-
 puteradt af tum nedanför knäet, har jag
 begagnat konstgjorda ben från två olika
 fröer. Då det blifvit mig bekant att fir-
 man Schiönnings Eftertr. tillverkade ben med

luft som fasthållningsmetod, beslöt jag ge-
 nast att skaffa mig ett dylikt. Sedan jag
 nu i en månads tid dagligen begagnat
 detta ben, således tillräckligt lång tid för
 att kunna gifva mitt omdöme, är det med
 nöje jag rekommenderar ofvannämnda fir-
 ma, som efter sin patenterade metod är i
 stånd att på hittills bäst kända sätt er-
 skatta den förlorade lemmen. Lutfästheten,
 som fasthållningsmetod, läger den stora
 fördelen framför den vanliga kon-
 struktionen, att trycket värkar alldeles li-
 ka på alla ställen. På samma gång är det
 mjukt och behagligt att gå på. En eller
 två timmars vanlig promenadtakt generar
 mig icke det ringaste. Jag går lika fort
 som en vanlig gångare, utan att ansträn-
 ga mig.
 Malmö den 11 Dec. 1903.
 N. H. DAHL, Kassör.

Hr Bandagist S. Koch!
 Med största nöje bevarar jag Eder för-
 frågan kunnida jag är nöjd med det af
 Eder levererade konstgjorda ben med luft-
 påpumpning, ty jag har endast godt att
 säga om detta ben, det är behagligt och
 lätt att bära, hvarföre jag med största nöje
 rekommenderar det till alla, som behöfva
 konstgjorda lemmar.
 Ljunghy järnvägsstation d. 2 Febr. 1906.
 EMIL FRANK

Många av annonserna, i synnerhet de som handlade om hälsoprodukter, hade en föreläsande karaktär.

Notera hur annonsörerna hänvisar till olika auktoriteter.

Rök "Le Khédive"

garanteras tillverkade för hand i Alexandria (Egypten). **Äkta Le Khédive**-Cigarretter skola hafva **ED. LAURENS** i vattenstämpel på papperet. Lagligt inregistrerad varumärke. Generalagenter för Sverige: **Olson & Wright, Stockholm.** Rikstelef. 673.

Förblanda icke dessa "**Äkta Khédive**" med s. k. Egyptiska Ci-
 garretter, tillverkade i Tyskland och Sverige. (G. 4591)

Till och med de som krängde rättgift, hänvisade till auktoriteter.

Död åt råttorna!
Ratin utrotar fullständigt råttor och möss. Fördelaktiga intyg från Ingeniören vid Renhållningsvärdet i Stockholm, Herr Hjalmar Forsman samt från Förste Stadsläkaren i Göteborg Dr K. J. Gezelius m. fl.

Pris pr burk kr. 2: 75.
 Försäljes hos
Albin Wasteson, Motala.
 Ensamförsäljare för Sverige
Oscar Bäcksin, Göteborg.

CARNEGIE'S PORTER
D. CARNEGIE & CO.
NEDERLAG, och FÖRSÄLJNING III BRUKSPRIS
Motala Bryggeri-Aktie-Bolag.

Motala Bryggeri-Aktie-Bolags PILSENER
 rekommenderas.

Det dracks mer öl på den tiden

År 1891 drack vi 28 liter öl per person och år (SCB, 1901), jämfört med 19 liter 100 år senare (SCB, 2005).

**Brand- och lifförsäkrings-
Aktiebolaget**
SVEA
i
Göteborg
Agent i Motala:
N. Wilh. Larsson.

BRAND- OCH LIFFÖRSÄKRINGS AKTIEBOLAGET
SKÅNE

med fonder öfver 25 millioner kr., deraf garanti-
fondsförbindelser 10,500,000 kr., meddolar Brand-,
Lif-, Lifränte- och Pensionsförsäkringar på för-
delaktiga villkor.

Öfverlignit talrika *Lifförsäkringskombinationer*,
passande för personer ur alla samhällsklasser
och af alla åldrar.

Premierna äro särskildt för yngre lifförsäkr-
ings sökande lägre än de sedvanliga.

All vinst af lifförsäkringsrörelsen med undan-
tag för 2 proc. provision af inkomsterna tillfaller
de lifförsäkrade.

Vinsten, som utdelas årligen, har under se-
nare år uppgått ända till 33 proc. af premierna.

Requär prospekt hos undertecknade, befull-
mäktigade ombud:

ALEXANDER HYDÉN
MOTALA.

Försäkringsbolaget
Allmänna Brand
Ömsesidigt af 1842,
t. d. Städernas Lösöreförsäkringsbolag,
meddelar försäkring såväl i stad
som å landsbygden.
Fonder d. 30 Sept. 1904 Kr.
2,218,184: 99.
Betryggande återförsäkring. *Billiga*
premier.
Ombud i Motala:
Hr Otto Nilsson.

Det verkar ha varit hård konkurrens mellan olika livförsäkringsbolag, eftersom de annonserade väldigt flitigt (majoriteten av alla annonser från bank- & försäkringssektorn gällde olika försäkringsbolag).

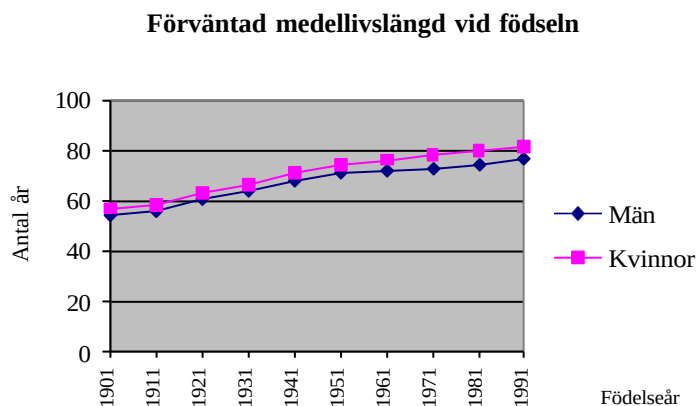
Livförsäkringsmarknaden blommar upp under en period

I slutet av 1800-talet uppstod en mängd livförsäkringsbolag. Och antalet livförsäkrade ökade från ca 26.000 år 1885, till ca 158.000 år 1900 (SCB, 2004).

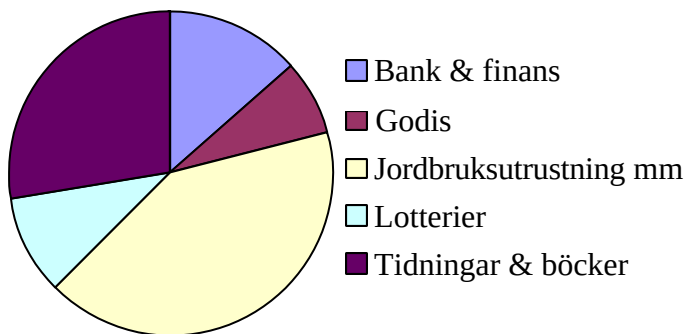
**Östergötlands Nya
Brandstodsbolag,**
Linköping,
mottager Brandförsäkringar af såväl
eldfarlig som icke eldfarlig fast- och
lösegendom, å landet genom Brand-
stodskomitéerna och i Motala stad ge-
nom Herr Apotekaren Axel Sandberg.

**★ LIFFÖRSÄKRINGS-
AKTIEBOLAGET**
NORDSTJERNAN
STOCKHOLM.
Ombud i Motala:
R. Vigardt.

Medellivslängden har ökat från ca 55 år till ca 80 år (SCB 2005)

Mora tidning 1915

Det vanligaste föremålet för reklamen i Mora tidning mars 1915 var jordbruksutrustning, främst i form av separatorer (som användes för att dela upp mjölk i olika fraktioner). Den stora andelen reklam för tidningar och böcker beror nästan helt på tidningens egna små reklaminstick. Bank- och finansreklamen bestod till lika stora delar av bank- och försäkringsreklam.

Skillnaderna emot reklam innehålllet tio år tidigare, beror förmodligen till viss del på att 1915 pågick första världskriget. Vi undkom visserligen striderna, men kriget drabbade oss ändå ganska hårt.

MORA TIDNING

Nyhets- och Annonssblad för Öster- och Väster-Dalarne.

HUSÖR: HUSÖR, ANDERS OLSSON.	Tisdagen den 16 Mars	Dalarne Tidning & Rikstidning Aktieförädlare Borlänge 1915.
1915		

Österdalarne:

Sollerön, Våmhus, Venjan, Särna, Idre, Leksand, Siljansnäs, Ål, Bjursås, Rättvik, Boda och Ore.

Om en annonsör
vill ta till sig publik i DALARNE
och i ÖSTERDALARNE
bör han ansluta sig till:
ÅVESTA-POSTEN.
SÖDER DALARNE TIDNING.
NORR DALARNE TIDNING.
MORA TIDNING.
och till dess förläggare.

Rum och kök
finns att hyra efter Kyrkogatan i Mora. Nyrenoverat med tillgång till elektr. ljus och vattenledning. Passande för mindre familj, eller ensam frustänier.
E. L. Öhrn anvisar. 570

En lägenhet
om 5 rum och kök finns till hyrning nu genast eller 1:a april.
IVAR SVENSSON, MORA.
Riket. 6 eller 202. 600

Om en annonsör
vill ta till sig publik i DALARNE och i ÖSTERDALARNE
bör han ansluta sig till:
ÅVESTA-POSTEN.
SÖDER DALARNE TIDNING.
NORR DALARNE TIDNING.
MORA TIDNING.
och till dess förläggare.

LIFRSÄKRINGS- & AKTIEBOLAGET
NORDSTJERNAN
Söder efter 47,700,000 kr.
Agenter i Mora:
Grossh. Er. Böhlmärk
Byggmästare **P. Kanz**

Affärsmeddelande!
Underlämnad firma öppnar affär den 20 mars uti Fru Hilma Lamp-Vestmans gård, Strandgatan, Mora.
Uppköper till dagens högsta pris alla slags begagnade stöckar samt all slags lump, koppar, messing, zink, bly och tenn, stickylle, tagel, tåg, bilar och glasögon m. m.
Som mina skönlästa alltid skall bli till mina kunder alltid betala högsta möjliga pris hoppas jag på allmänhetens fulla förtroende.
Mora i mars 1915.
MORA EXPORTAFFÄR.

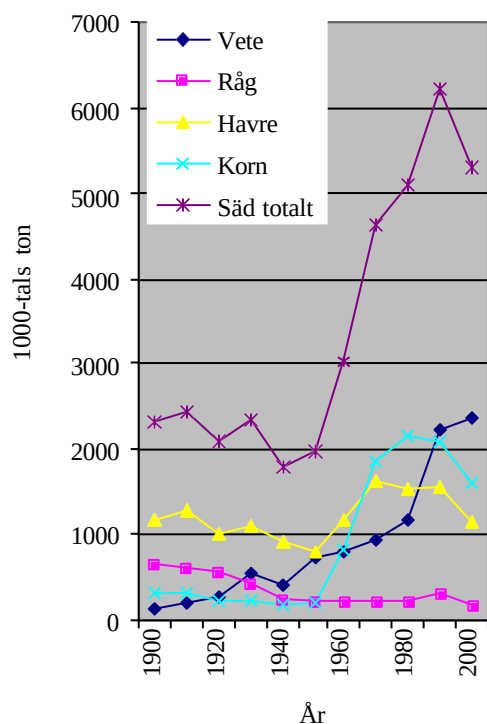
Färnäs Elektriska Kvarn
affär sköter till- och handläggning av alla sorters spannmål sköter vete och majs m. m.
Kvarnen är nybyggd och försedd med modernaste maskiner, bestående av 3 par stenar, gryn- och silstråk, valvar, sötmaskin, krossar och rensningsmaskiner m. m.
En förskönlad arbetsgarant.
A.-B. Marks kolugn,
Rikstelefon Mora 85.
Kaffevänner
Sitter vi vido på ett Gott och aromatiskt
Triangeln's Rostade Kaffe
Olovstefat i jämnhet och godhet.
Förnäs Kaffepörtlörers Rosteri Aktieförädlare Triangeln
GÖRANBERG.
Förstärkt hos Carl Rosen.

Särna.
Ord. kommunalstämma
hållas **Märk** helhelg den 25
mars kl. 12.30 i Särna.
Ärenden:
1. Huvudstyrelsens berättelse över gränsvägen av 1914 års kommunala räkenskaper och förvaltnings och budgetens utskottets utlåtande.
2. Val av ledamöter och suppleanter i Särna valdistrikt.
3. Framställan av And. Hanebäck om ersättning för Särna kommunala räkenskaper under läsåret 1914.
4. Om begärd höjning av valkostnadsavgiften för Gränsvägen.
5. Carl Anderssons framställan om ersättning för sin sista hustru försländ till Älvdalens riksdag under läsåret 1914.
6. Ansökan om förskott för betalning av Särna jordägande sockens årliga vägrätt.
Särna den 11 mars 1915.
Ordföranden.

Spannmålsproduktionen har fördubblats

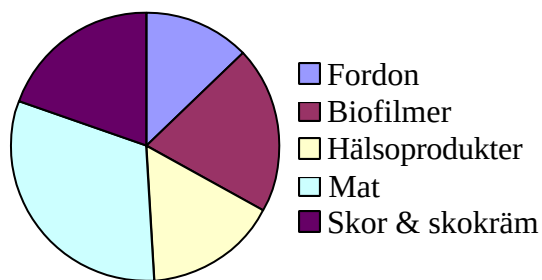
I slutet av 1800-talet arbetade hälften av den yrkesverksamma befolkningen i jordbruket (SCB, 1901). Hundra år senare var det inte mer än 1,3% (SCB 2005). Trots detta producerade vi så mycket mer att vi gått från att vara spannmålsimportör till att bli exportör (SCB 1960 & 2005).

Totalskörd av säd

År
Avkastningen på marken har ökat från 148 kg vete per hektar år 1898 (SCB, 1901) till 5.670 kg år 1998 (SCB, 2005).

Kristianstadsbladet 1925

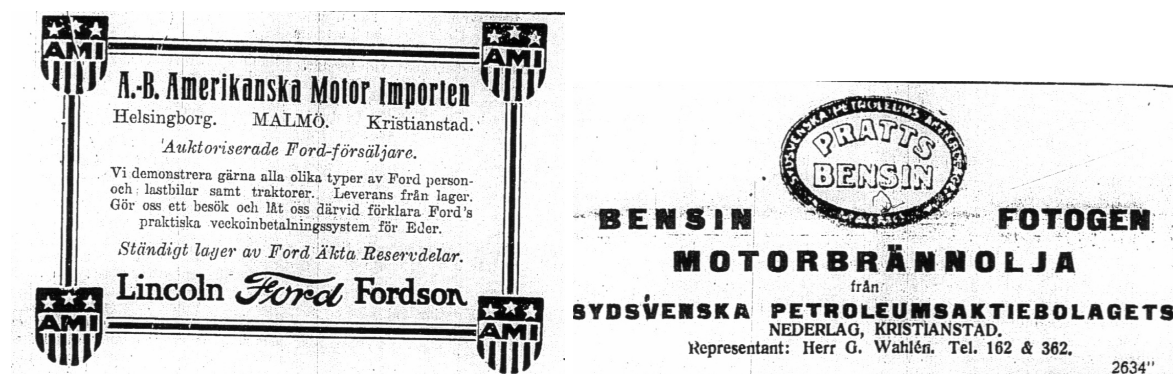

Knappt något av det man åt för 100 år sedan äter vi idag

På landet i slutet av 1800-talet eller början av 1900-talet (Nordiska Museet, 1928) drack de en kopp kaffe vid 5.30-tiden och åt frukost vid 7-tiden. Frukosten bestod av palt, gryn och kokta ärtor samt stekt fett fläsk. Halv ett åt de middag som oftast bestod av salt sill och potatis samt soppa (till exempel ölsoppa, välling eller ärtsoppa).

På eftermiddagen drack de kaffe. På somrarna serverades kaffebröd till kaffet. Vid 18-tiden åt de något som kallades aftonvard som ofta bestod av pannkaka med lingon och fläsk samt något uppvärmt från frukosten. Avslutningsvis åt de gröt med mjölk vid 20-tiden.

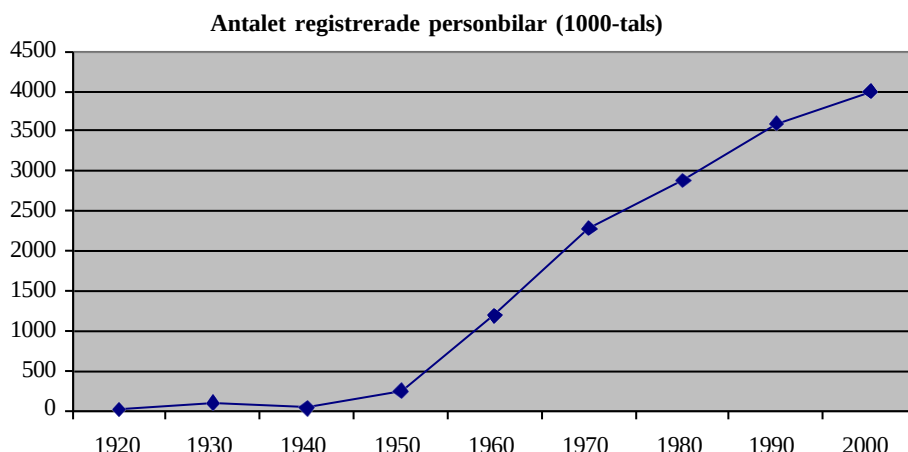
Nu syns en stor andel reklam för matvaror. Det mesta av den är reklam för margarin (ett flertal märken, som alla är borta idag, konkurrerar om marknaden), men även en del reklam för mjöl och bakpulver. Det förekommer även en hel del reklam för skor. Dessa annonser kommer uteslutande från firman "Oscaria", som har små annonser i nästan varje nummer. Biograferna har uppenbarligen fått spridning över landet och de annonserar, så klart, flitigt. Bland hälsopreparaten märks flera sorters tvålar som sägs ha allehanda nyttiga effekter. Slutligen finns en del annonser för cyklar och bilar (främst Ford), samt någon enstaka annons för radioapparater (radiosändningarna började detta år).

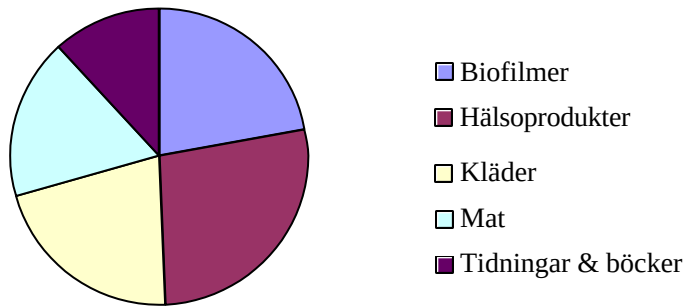
Det märks på reklamen att bilar blivit vanligare.

Mängden bilar har exploderat

Antalet registrerade personbilar har ökat dramatiskt från 1950 och framåt (SCB 2005), se diagrammet nedan. Nu finns det ungefär 4 miljoner icke avställda bilar i Sverige. Om dessa bilar slås ut över befolkningen mellan 20-84 år blir det mer än en bil på varannan person.

Borås tidning, 1930

Annonserna för bilar, bilreparationer/-reservdelar och radioapparater är fler. Dessutom hittas flera annonser om fabriksstillverkade möbler och enstaka annonser om kylskåp. Kläder och hälsokost är annars det som dominerar. Försäkringar och amerikaresor har tappat kraftigt. Även margarinet tappar andelar, men fortfarande förefaller det vara ett visst krig på margarinmarknaden. Sill och frukt är nu de dominerade produkterna bland matannonserna. Bland dryckesannonserna dominerar kaffet stort.

Den ökande mängden reklam för kläder, möbler och byggvaror, tycker jag tydligt speglar att vi går ifrån ett lågkonsumtionssamhälle, där var och en tillverkade allting själv, till ett massproduktions- och masskonsumtionssamhälle. Slutligen pekar den ökande mängden biofilm och dansannonser (ej med i diagrammet ovan) samt det spirande annonserandet för veckotidningar (merparten av alla annonser för tidningar och böcker), att läsarna i större utsträckning har både lite tid och lite pengar över till rena nöjen.

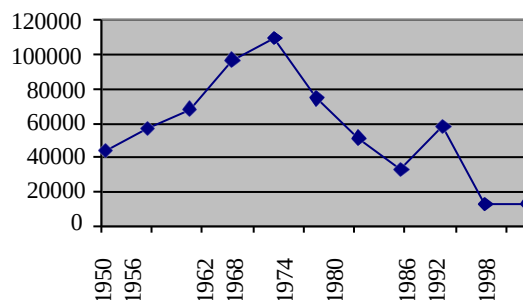
Vad är Masonite?
En oersatt bygg- och inredningsmaterial i form av stora skivor bestående av träfibrer — med olika och goda egenskaper men ligger av dess strukturer.
Format: Board 4' (ca 122 cm). Längd upp till 12' (ca 366 cm). Masonite tillverkas i tre kvaliteter.
Porte Hållkraft Hårdhet
758' ca 12 mm. 114' ca 7 mm. 138' ca 5,5 mm.
Dessa tre skivor innehåller samma mängd träfibrer men genom olika stark pressning ha de skiljakt speciala egenskaper.
Inredningsförmågan är större hos den poröse Masonite.
Hårdheten och styrkan är större hos den hårda Masonite.
Styrkan och inredningsförmågan är i sin mån förhöjda i den hållkraftiga Masonite.
Vad används Masonite?
PORÖS: För isolering mot kyla och ljud. Ger direkt så slit vägg att tapetsering och målning kan göras utan underberedning. Ett ypperligt underlag för parkett, även bländar starkt dämpad. Tjocklek ca 12 mm.
HÅLLKRAFTIG: För underlag till golv (bets och parkett). Utmärkt till inlärsk och målningsväggar. Tjocklek ca 7 mm.
HÅRD: För paneler och inredningsdetaljer, där hård yta krävs. Stark och böjlig. Vattentät och därför användbar utomhus. Tjocklek ca 3,5 mm. och 5 mm.
Masonite sågas, spikas och skärs som vanligt trä.
Vad kostar Masonite?
Pris i kronor pr kv. m. utom i Skåne. Kr.
7/16" Porös } För mindre poster 2,35
1/4" Hållkraftig } För minst 25 kv. m. 2,25
1/8" Hård } För minst 5 ton i en post 2,00
3/16" Hård } För mindre poster 3,10
} För minst 25 kv. m. 3,00
} För minst 5 ton i en post 2,70
Priserna gälla frött skivfabrikens lager. Skivfabrikens benfritt köparens station.
Var säljes Masonite?
Fria lager hos välrenommerade byggmaterial-för- och verktygsbutiker och järnhandlare i hela landet.
Masonite för varma, dragfria och tryta hus.
Masonite för skivskär och inredningsdetaljer.
Masonite för karosserier, skåp, sportbilar m. m.
Begär priser och broschyren från Edor leverantör eller från
MASONITE
P. WIKSTRÖM JOR
Stallgatan 3, Stockholm. Tel. 9915.
Lagerförande återförsäljare:
Södra Snickerifabrikerna A.-B. Tel. 176, Borås.
Norrby Snickerifabrik A.-B. Borås.
Skene Snickerifabrik, Skene.
A.-B. Landins Järnhandel, Svenljunga.
Ernst Hulténs Järnhandel, Ö. Tranemo.

Byggnadstekniken effektiviserades. Bland annat genom att prefabricerade byggelement, som masonitskivor, blev vanligare.

Boendestandarden har höjts

Så sent som vid slutet av andra världskriget hade bara var femte hushåll bad- eller duschrut och två tredjedelar saknade egen WC (Kypengren S, 1976). Vidare var en femtedel av alla hushåll i tätorterna trångbodda². Men det byggdes så mycket på 60-talet att trångboddheten nästan försvann och idag råder det i många kommuner överskott på bostäder.

Antal färdigställda lägenheter per år

2. Som trångbodda räknades de som hade mer än två boende per rum (kök oräknat).

Så här kunde en kombinerad matberednings- och tvättplats se ut i en bostad utan vatten och avlopp (miljö i Stadsmuseet i Stockholm).

**TELEFUNKENS
SENASTE NYHET!**

TELEFUNKEN 31

För anslutning till växelström 31 W inkl. rör Kr. 220:—
För anslutning till likström 31 G inkl. rör „ 210:—

Modernaste konstruktion
— med skärmgallerrör.
Selektiv. — Stor ljudvolym.

Begär upplysningar i närmaste radioaffär

TELEFUNKEN

Svenska Aktiebolaget TRÅDLÖS TELEGRAFI,
Stockholm

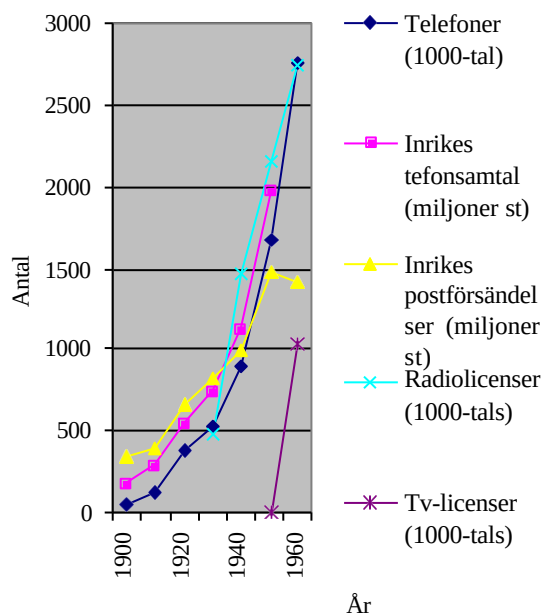
137

TELEFUNKENS RÖR försäljas hos
RADIOLAGRET BORÅS
Österlånggatan 44, mitt emot Rudells. Tel. 1960.

Radion förefaller vara en ”het” produkt vid den här tiden. Det syns bland annonserna att en del bygger sin egen radioapparat, förmodligen på grund av att de industritillverkade var så dyra. Därtill var det tekniskt sett enkla, men de byggdes in i fina trälådor.

Vi har gått ifrån en värld där man möjligen skrev ett brev då och då till.... (SCB 1960 & 1962)

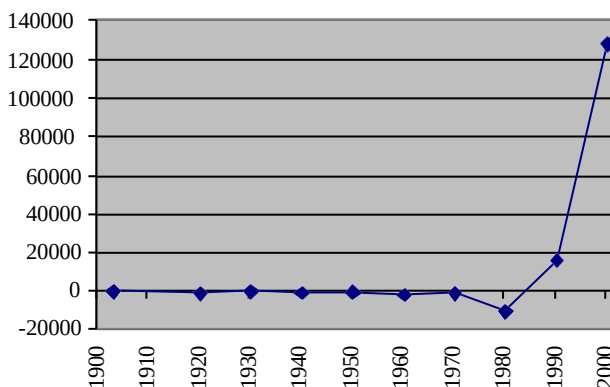
Post-, tele & eterkonsumtion

Då importerade vi mer än vi exporterade, nu är det tvärtom

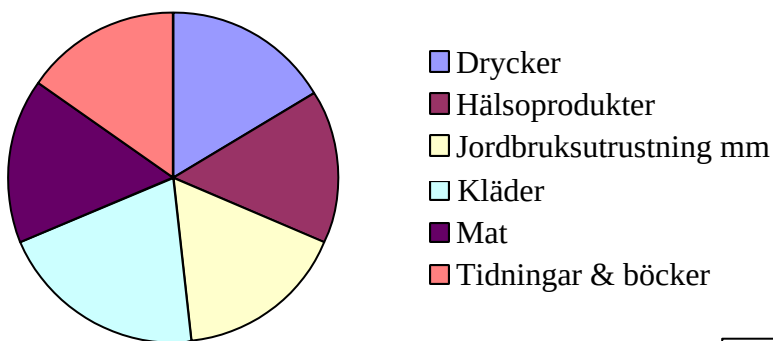
Numera (SCB, 1999) är vår export betydligt större och bredare än för 100 år sedan. Dessutom består den i större utsträckning av högförädlade produkter än av råvaror. Då verkstadsprodukter numera står för 54% av exporten, emedan trä- och mineralvaror står för 14% respektive 9%. Och handelsnettot* har svängt ifrån att vara negativ till positiv, se diagrammet nedan (SCB, 1960, 1962, 1973, 1992, 2005).

Nettoexport av varor (miljontals kronor)

*Nettoexporten= handelsnetto= total export – total import (löpande priser).

Barometern, 1935

Obs! Reklamen för biofilmer har inte försvunnit från spalterna, de har bara exkluderats ifrån den fortsatta redovisningen.

Trenderna som syntes i Borås tidning fem år tidigare förstärks ytterligare. Kläder, tidningar & böcker, mat och hälsokost är de dominerande ämnena. Förutom att drycker (kaffe) och jordbruksutrustning mm (främst fröer och gödningsämnen) har en ganska stor andel av annonserna. Den senare skillnaden beror nog på att tidningen har fler bönder ibland sina läsare (Barometern är baserad i Kalmar). Annonseringen för mat är mer diversifierad och Konsum börjar göra den typ av matvarureklam som vi ofta ser idag (1 kg makaroner 1 kr, se vidare år 1940 nedan). Bland reklamen för tidningar och böcker märks främst annonserna för tidningen själv, men det förekommer även ganska många annonser för veckotidningar. Notabelt är att det dyker upp enstaka annonser för blommor, armbandsur, kameror och semesterresor (till bland annat Portugal och Polen).

FÖRSTA CHEVROLET-NYHETEN 1935

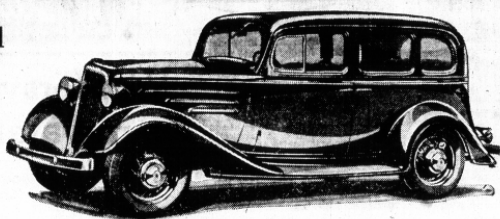
Standardserien ökad med en 4-dörrars Sedan

för ansträngande tjänst

Ni behöver en vagn för Edra egna eller Edra representanters affärsresor. Ni måste fördras av vagnen en utomordentlig ekonomi och slitstyrka i förening med komfort, tyngd och representativt utseende. Är detta Edra synpunkter, så bör Ni göra Er själv tjänsten att inspektera, att redan idag provköra årets nya vagn i standardserien — en 4-dörrars Sedan, som endast kostar 4.195:- kronor (fritt fabrikk).

för underbar rekreation

Ni vill komma ut! Ni vill ha en utpräglat komfortabel, elegant vagn med en motor, som smidigt och tyst drar Er fram över frostiga vintervägar. Men kostnaden har varit för stor — överkomlig. Nu däromot når General Motors presenten en 4-dörrars Sedan i Standardserien till ett lägre pris än någonsin — kronor 4.195:- — kan Ni förverkliga Er önskan. Ring genast till närmaste försäljare. Han hämtar å plats och tid, som Ni själv kan bestämma.

Nya Standard-Chevrolet har

★ extrakonisk 6-cylindrig toppventilmotor
fallfångare, förvärmningskontroll, vacuumreglerad tändningsinställning... ★ tystgående andra växel... ★ Chevrolet's överträffat säkra mekaniska bromsar... ★ Fishers Original dragträs ventilation ★ mjukfjödande, halvelliptiska fjädrar och Chevrolet's moderna, slotta utseende... ★ Standard-serien innefattar även en elegant 2-dörrars Coach, pris kronor 3.895:- och en Kupémodell, som kostar kronor 3.895:- (fritt fabrikk).

GENERAL MOTORS NORDISKA A.B., STOCKHOLM

STANDARD-CHEVROLET

A.-B. E. J. Carlström & Son

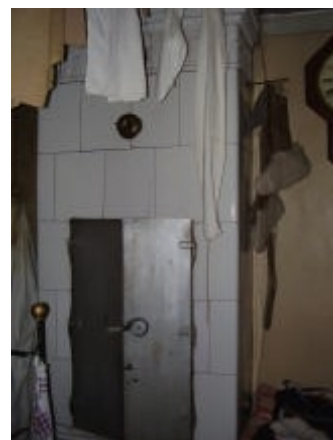
Emmaboda. Tel. 14 och 47.
Kalmar. Tel. 814 och 1734. Försäljare M. Gräns. Tel. 1928.

En bilannons från den tiden.

Förr förefaller företagen oftare varit döpta efter en person, jämfört med på senare tid. Den som till exempel tittar under rubriken "Bilreparationer och gummi med mera" i 1927:års telefonkatalog för Stockholm, finner att cirka 67% av företagsnamnen innefattade ett personnamn, som "Jönssons bilreparationer". Situationen var ungefär densamma 20 år senare. Men numera är det bara enstaka firmor som, enligt telefonkatalogen, har ett personnamn i företagsnamnet.

Sverige har elektrifierats och centralvärmens har gjort intåg i hemmen

Under hela första halvan av seklet värmdes de flesta sina bostäder med direktverkande värmekällor, som kakelugnar och vedspisar. År 1935 (Tamm-Hallström K, 1993) hade bara 7% av hushållen på landet och 38% av bostäderna i större tätorter centralvärme (vanliga element). Däremot hade över hälften (52%) av hushållen på landet och nästan alla (99%) i större tätorter redan elektricitet indraget. Elen användes till en början sparsamt, främst till en taklampa i varje rum, enstaka bords- eller golvlampor samt givetvis till radion. I takt med att folk fick det bättre och produkterna blev billigare, på 50-talet, började även elspisar och kylskåp bli vanliga i hemmen. I och med den stora utbyggnaden av bostäder och moderniseringen av gamla dito ökade var det många på femtiotalet som fick ungefär samma standard som vi är vana vid idag, förutom att de saknade frysar och var mer trångbodd. Givetvis hade de inte heller sådana moderna företeelser som diskmaskin, TV och torktumlare.

Många bostäder värmdes upp enbart med kakelugnar och vedspisar.

Överilning!

Det blev "prickning" i tjänsten

Berodde på ~~trötthet~~ efter dålig sömn

Har det hänt Er

att Ni tappat tålamodet någon gång? Känner Ni er lättretlig, irriterad, ur balans? Det är symptom på nervtrötthet. Drink Ovomaltine morgon och kväll. Detta drogfria, allsidiga näringskoncentrat "matar" hela organismen, så att både nerver och muskler återfå sin fulla spänst. Er sömn irriteras ej längre av fysiologiska störningar. Ni vaknar verkligen utsövd och stärkt. Ni har en rik fond av energi för dagens arbete, allting går mycket lättare och bättre.

Generallagent: Elis Pihlqvist & Co. A.B., Solna.

OVOMALTINE

Drycken som ger mera livskraft

Tillaga i den praktiska Ovo-shakern — enligt bokaanvisningen.

Den kloke Bobbys Eventyr. No 4.

Att dom vågar

komma med något annat än Alfa

Bobby vet vad han gör

— han tar nya

Visste Ni om det?

Att kola är den sundaste och mest lättsmälta konfektyr Ni kan njuta. Alfa-kolan är den nyaste och bästa. Smör, mjölk och socker utgöra grunden. Men många andra god saker ingår även i den underbart goda Alfa-kolan.

Tillverkare:
A.-B. A. LINDAHL'S FABRIKER
STOCKHOLM S.

alfa

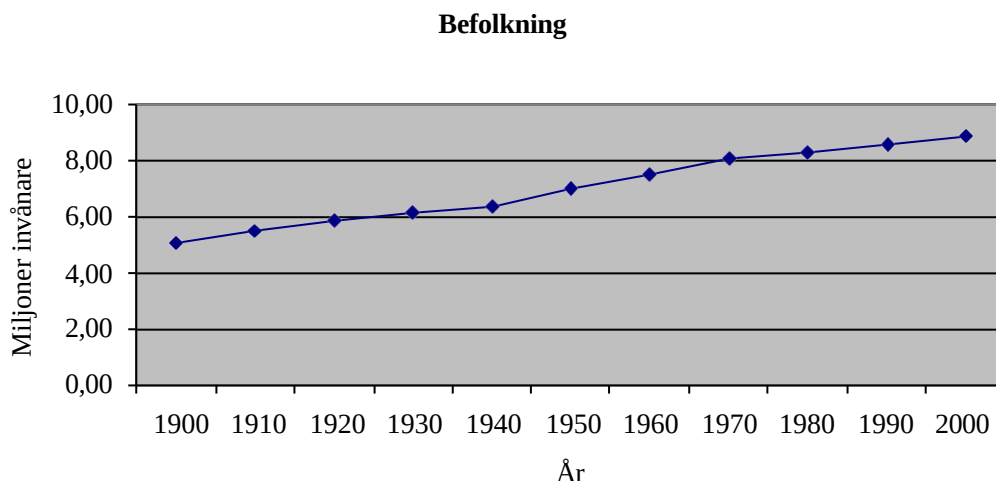
KOLA

— den med äkta colanötextrakt
NÖT — GRÄDD — CHOKLAD — SPORT

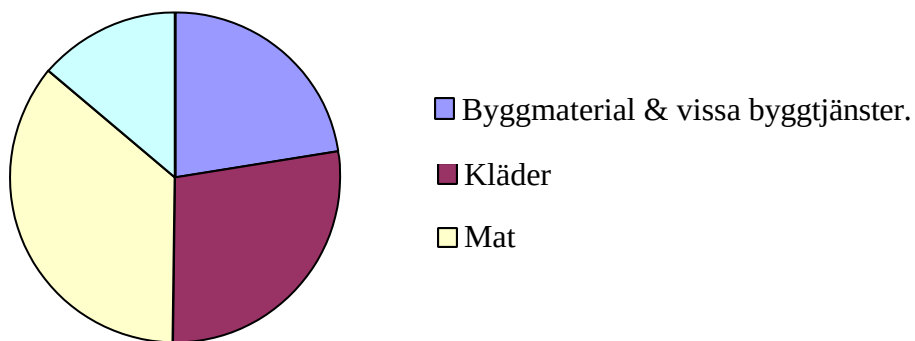
En annons för en hälsoprodukt och en för godis. Som synes är det fortfarande mycket mer text än i dagens annonser för motsvarande produkter och därtill mer fokus på "sakliga" argument.

Befolkningen har nästan fördubblats

Från 1900-talets början till dess slut har befolkningen ökat från 5 miljoner till nästan 9 miljoner (SCB 2005).

Hudiksvallsposten, 1940

Bygghus, kläder och mat fortsätter att vara populära ämnen för annonser. Men hälsoprodukterna har tappat ganska mycket. De ändrar också till viss del karaktär genom att mirakelsalvorna minskar till förmån för regelrätta mediciner som "Albyl". Bland klädesannonserna märks en ganska stor andel annonser för sorgekläder. Dessutom förekommer annonser för likkistor och blomsteruppsättningar till begravningar.

Förlova Eder
med eleganta och välgjorda

Lucka RINGAR...

av BOLIDENGULD

Hudiksvalls Guldsmidsaffär
Tel. 177. B. Johansson Tel. 177.

Förlovningsringar
Eleganta modeller. Bolidenguld.
Alltid färdiga i lager hos

SANDERUDS
Guldsmids- & Uraffär, H:vall. Tel. 975
Ringmått, prislista gratis utan firmatryck

Förlovningar verkar, att döma av den myckna reklamen för förlovningsringar, vara på modet vid den här tiden. Även produkter riktade till barn, såsom barnvagnar, börjar förekomma. Kanske har de som sätter bo fått det bättre ställt.

SKIDOR,
STAVAR,
SKIDVALLA.
RYGGSÄCKAR.
m. m.
bäst och billigast i

Nya Järn
Ljusdal.
Tel. 1158, 1393.

Det syns en del annonser om fritidsartiklar, som den till vänster.

Kriget förefaller inte ännu ha påverkat annonseringen så mycket, förutom att det förekommer några få annonser om mörklägningsattiraljer och dessutom har reseannonserna helt försvunnit ifrån spalterna.

Mörklägningspapper.
Rullgardiner.
C. E. Dahlstrands Möbelaffär
Ljusdal tel. 1130.

Goda PÅSK KÖP

Mjöler

Juvelkronan	0: 46
Ragsikt 000	0: 38
Grahams	0: 35
Rågmjöl, toppat	0: 27
Rågmjöl, kron	0: 30
Potatismjöl, extra prima	0: 55
Havremjöl, K. F:s	0: 65
1/2 kg.-paket	0: 65
Havremust, K. F:s	0: 60
1/4 kg.-paket	1: 10
1/2 kg.-paket	1: 10
Bruna Bönor	1: —
Ärtbönor	—: 80
Islands-sill:	
huvdad och förrensad	—: 70

Gryner:

Risgryn, Carolina	0: 70
Japan	0: 60
Korngryn	0: 35
Mannagryn	0: 80
Havregryn:	
påse	0: 45
vita paket	0: 52
gröna paket	0: 60
Makaroner:	
U-bitar	0: 68
Korta stänger	0: 75
Spaghetti	1: 05
Spisbröd i prislågen fr. pr kg.	—: 55

KAFFE:

Gröna cirkeln	pr kg. 3: 40 + skatt	—: 80
Lila cirkeln	3: 10	—: 80
Bruna cirkeln	2: 80	—: 80
Blå cirkeln	2: 30	—: 80
Rostat kaffe i lös vikt	1: 80	—: 80

KONSERVER FÖR PÅSKBORDET I STOR SORTERING

Påskäggen pr kg. 2:10

konsum-kooperativa

HARMANGER. HUDIKSVALL. IGGESUND. NASVIKEN.

Sill, gryner, och kaffe är viktiga varor vi den här tiden.

Förmodligen på grund av att de inte varierade kosten så mycket och dessutom odlade andra nödvändiga råvaror själva. Vidare begränsade kriget möjligheterna att importera alternativa råvaror.

Köpkraften har ökat enormt

År 1920 fick en kontorist en lön på ca 92 kr i veckan (Lagerqvist L & Nathorst-Böös E, 1984), för det kunde han köpa till exempel drygt en halv kostym, eller 14 kg smör. Men då hade denne tyvärr inte haft några pengar över till annat.

1945 fick en livsmedelsarbetare 75 kr i veckan. För det kunde han köpa nästan en hel kaffa eller 14 kg kaffe.

1960 fick en manlig tändsticksindustriarbetare ca 120 kr i veckan. För det kunde han köpa sex nylonskjortor eller 10 kg skinka.

1974 kostade en färg-tv ungefär samma pengar som idag, trots att de var betydligt sämre.

R I N G
så får Du hem Din
nya färg-TV i dag

Endast ledande märken: Dux • Philips • Grundig
• Luxor m. fl. Bankränta som är avdragsgill.

Din gamla TV = handpenning
22" FRÅN 2.695:-

WIDEGREN
TV — RADIO

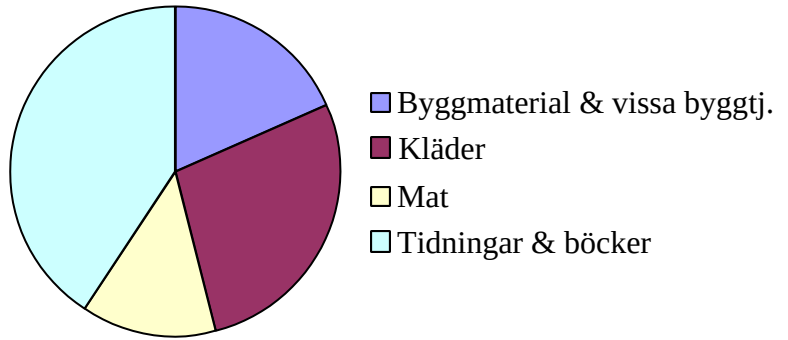
Götgatan 85 Tel. 43 13 30 — 42 18 02
Hornsgatan 49 Tel. 84 05 10 — 84 67 00

ABINO

2000 (SCB, 2004) fick en manlig träindustriarbetare ca 3.000 kr i veckan efter skatt. För detta kunde han köpa 140 kg smör, eller 104 kg kaffe, eller varför inte 21 kg rökt skivad skinka.

Jämtlandstidningen, 1945

Jämtlandstidningen hade vid den här tiden en upplaga om ca 4.600 ex/dag (Jonsson S, 1982). En ganska liten tidning således och den hade ingen spridning utanför Östersund.

Det syns på annonseringen att det är svåra tider. De mer lyxbetonade produkterna, såsom godis, har nästan försvunnit. Och många av annonserna kommer ifrån tidningen själv (vilket förklarar den höga andelen annonser för tidningar & böcker). Man kan dock notera att det finns en del annonser för fritidskläder och fritidsprodukter, en trend som att döma av annonseringen började straxt innan kriget och fortsatte under detsamma. Fast å andra sidan är väl Östersund och Jämtland trakter där skidåkning länge stått högt under vintern/våren.

En helt ny produkt i spalterna är kondomer, de säljs ofta med hälsoargument (förebygg könssjukdomar). De utgör faktiskt merparten av de nu ganska få annonserna för hälsoprodukter.

Nedan, en av de få annonserna för godis.

MORGONUPPVAKTNING

Det talas så mycket om fint sätt på sängkanten. En både belevad och välgörande form av uppvaktning på sängkanten är att bjuda den älskade maken en välgörande LÄKEROL. Och sedan är dagen räddad.

Lakerol

— ger rösten god ton

F. Ahlgrens Tekn. Fabrik A.B., Gävle
Kungl. Hovleverantör

Ransoneringskalender

26 mars—1 april 1945

Efter den 19 mars gäller endast sådana halv-kuponger, på vilka artikel 19-4 finns tryckt. (Indragningen berör inte militära inköp och fristidskort.)

Varuslag	Kupong	Giltighets- tid	Kupongvärde
		från	t. o. m.
Bröd, mjöl och gryn Inköpskort K 4	RV 21 t. o. m. 24	12/3	9 april
			1 1/4 kg mjöl, skorpor, kål, sill, majonäs, smörgåsar eller 1 kg hårt bröd eller 2 kg makaroner, korngryn, -flingor, -bröd eller 1625 gram kaffebrod, franska bröd eller 1750 gram rågbröd, rågkakor, grönt kaffekakorbröd eller 2 kg pepparkakor eller 2 1/2 kg andra smårör (barnliga kändisar pr halv-kupong)
Havregryn Beredskapsk. A 4	Ö 67	19/3	28 maj
			1 kg havregryn, -mjöl eller 2 kg korngryn, -mjöl, -flingor, -bröd eller 2 kg makaroner eller varer som i övrigt icke inköps mot RV-kupong
Restaurangskort och växlingskort utlämnas icke.			
Korngryn m. m. Inköpskort GS 4	SG 26	23/3	28 maj
Restaurangskort och växlingskort utlämnas icke.			
			1 kg korngryn, -mjöl, -flingor, -bröd — pr halv-kupong (avgångstidning)
Brune bönor Beredskapsk. A 4	Ö 51	18/4	9 april
			250 gram brune bönor (socker) — pr halv-kupong
Kaffe, te och kakao Inköpskort B 11, B 12, B 13	B 218, 219 B 220	19/3	7 maj
			250 gram rostet kaffe eller 300 gram te eller 200 gram kakao — pr halv-kupong (Varje halv-kupong har två olika nummer)
Tilläggskort 36 (för yrkesfiskare)	B 114, 115	8/3	7 maj
			125 gram rostet kaffe eller 150 gram te eller 100 gram kakao — pr halv-kupong
Tilläggskort 37 (1003 o. tidigare)	B 158	8/3	7 maj
Kakao (1936-1944) Inköpskort C	C 57—58	19/3	22 maj
			200 gram kakao eller 200 gram te — pr halv-kupong
Kryddor Beredskapsk. A 4	N 25, 27, 29	2/10	30 april
			10 gram kryddor — pr halv-kupong
	Z 59, 61	11/12	30 april
			10 gram kryddpeppar, ingefära, enis, fenikel eller kummin — pr halv-kupong
Köttvaror Inköpskort GS 4 Tilläggskort 73	S 225, 229, 230 G 320	24/3	9 april
			Under innevarande period utlämnas växlingskort G 5 gälla emellertid för inköp. 200 poäng kött- och fiskvaror av alla slag — pr halv-kupong
Beträffande kuponger gällande till och med	26 mars		— se föreg. ransoneringskalender.
Skogsbetor Tilläggskort 83	Sm 263 t. o. m. 270	1/3	3 april
			200 poäng smärre skogsbetor eller andra kött- och fiskvaror — pr halv-kupong
Restaurangskort och växlingskort utlämnas icke mot Sm-kupong.			
Ljus Inköpskort J 3	J 21, 22	18/3	3 april
			425 gram ljus — pr halv-kupong
Makaroner se Bröd och Mjöl.			
Mandel m. m. Beredskapsk. A 4	N 39	2/10	30 april
			50 gram mandel eller kakor
Matfett Inköpskort K 8	M 553 t. o. m. 556	19/3	16 april
			250 gram matfett av alla slag — pr halv-kupong
	M 557 t. o. m. 560	19/3	16 april
			250 gram margarin eller 1/4 liter smält smör eller 1 msk av smör eller 250 gram smör eller smält talg — pr halv-kupong
Halv-kupong L, Lp och LA med samma nummer som M-kupong gäller för 50 bras rabatt.*			
Mjöl (prisnedsättning) Rabattkort O 6, Op 6	553 t. o. m. 560	19/3	16 april
			Rabatt 52 års 31 1/2 liter mjöl — pr halv-kupong*
Öst Inköpskort K 5	Os 14 Os 15	12/3 14/3	26 mars 14 maj
			375 gram smör eller 250 gram smör — pr halv-kupong
Potatismjöl Beredskapsk. A 4	A 83	17/3	3 april
			250 gram potatismjöl — pr halv-kupong
Risgryn Beredskapsk. A 4	N 34	7/12	26 mars
			250 gram risgryn — pr halv-kupong
Salt (koksalt) Beredskapsk. A 4	X 41	7/1	16 april
			1 kg salt — pr halv-kupong
Skodon Inköpskort SK 1	SKO	1/7-44	31 dec
			Skor, skovaror, reparationer (1 poäng pr halv-kupong)
Socker, sirap Inköpskort K 5	H 118, 119	23/3	28 april
			1 kg socker eller 1 1/4 kg sirap — pr halv-kupong
Textilvaror Textilskort 3	TX	1/1-45	30 juni-46
			Textilvaror av alla slag (1 poäng pr halv-kupong)
Tobaksvaror			

Det rådde ransonering på en mängd varor, såsom bröd, gryn, kaffe, kött, salt, socker, ris, ägg, makaroner, textilvaror, rengöringsmedel och tobak.

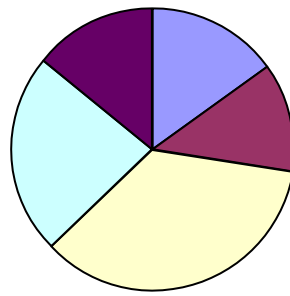
Ransoneringen innebar att konsumenterna var tvungna att lämna in en kupong för en viss vara för att få handla den. Kupongerna delades ut av staten. Till vänster och nedan syns en "kalender" i vilken det beskrevs vilka kuponger som gällde för vad och hur länge de var giltiga. Syftet med det hela var naturligtvis att åstadkomma en rättvis fördelning av de få förnödenheter som fanns.

Tobaksvaror Inköpskort Y	ordningsnr 49	14/3	6 april	Tobaksvaror av alla slag
Torkad frukt Inköpskort K 5 (saml. grupper)	Beställn. kup. nr 8	24/3	30 april	150 gram torkad frukt (beställd)
Tvätt- och rengöringsmedel Inköpskort D 5	D 83, 84	8/3	9 april	Tvättmedel — utom soda-bi-lägg-ningsmedel
Inköpskort D 4	D 81 D 82	27/12 19/3	9 juli	Soda-bi-lägg-ningsmedel
Inköpskort D 8	D 101	8/3	11 juni	1 st Tvättvål-Special eller 200 gram Tvättvål-Special i pulver
Tilläggskort 80	D 108 D 203	8/3 8/3	11 juni 9 april	20 poäng tvättvål av alla slag — pr halv-kupong
Ägg Inköpskort Ä 2	Ä 82, 83	19/3	3 april	225 gram ägg — pr halv-kupong

* För födermedel, utsläppspennmål, konstgäddor och kalk gäller t. o. m. den 11 juni 1945 kupongerna 473 t. o. m. 528 till rabattkortet Lp 5 och Op 5 samt kupongerna 529 t. o. m. 576 till rabattkortet Lp 6 och Op 6.

Kuponginsamlingen. I kalendern upptagna kuponger gällande för livsmedel kunde användas till kuponginsamlingen varvid kupongerna sköts överlämnas med bläck samt inläggs i kuvert märkt »Kuponginsamlingen» och inlämnas till kristidsnämnden senast den 1 kalendern angivne sista inköpsdagen för resp. kuponger. Privata kuponginsamlingar äro icke tillåtna.

Örebrokuriren, 1950

- Bygghus & vissa byggtjänster.
- Skönhets & hygienprodukter
- Kläder
- Mat
- Tvätt, disk & rengöring

Andelen annonser är betydligt större än tidigare. En del nya produkter har också dykt upp som gardiner och te. En ny företeelse i landsortspressens reklam är modekläder och en stor del av annonserna för kläder rör det kommande vårmotet. Men det annonserades också väldigt mycket om pälsprodukter, något jag inte heller sett tidigare. Kanske var det på motet. Det märks också att byggandet är mer avancerat, då det annonseras ganska flitigt för vattenburna element och varmvattenberedare mm. Vidare förefaller det vara en viss strid mellan olika småhustillverkare.

De flesta av matannonserna kommer från Konsum, vilket kanske inte säger så mycket om deras egentliga marknadsandel eftersom tidningen var en arbetartidning. Bland matannonserna är det fortfarande en stor andel annonser om margarin, emedan sill nästan helt har försvunnit. Kaffet dominerar ännu dryckesannonserna fast det, som sagt, nu syns en del annonser även för te och en och annan även för läskedrycker. Annonserna för skönhetsprodukter domineras av tvålannonser (riktade till kvinnor) och rakbladsannonser. De flesta annonserna om tvätt, disk och rengöring handlar om tvättmedel. Det förefaller ha varit en strid mellan en tre- fyra märken som alla är borta idag.

**Mitt hår
trivs bäst
med BLACK-HEAD**

Black-Head är oöverträffat i att locka fram hårets naturliga lyster. Redan från början ger Black-Head ett ymnigt lödder, som badar varje hårstrå absolut rent. Kalktvåslöja kan aldrig bildas, då Black-Head är tvålfrött. Permanenten håller också längre. Finns i pulver och flytande.

BLACK-HEAD
Shampoo EXTRA MILD

Aktiebolaget R. Barlach, Stockholm 1

NYHET!

**LUX TOALETTVÅL ÄVEN I
BADSTORLEK**

Lux Toalettvåls mjuka och rikliga lödder gör huden renare och vackrare. Låt hela familjen få njuta av nyheten, Lux Toalettvål i badstorlek. Den kostar 1 krona.

"Ett bad med Lux Toalettvål piggar upp och förskönar."

Paulette Goddard
Paramount

9 FILMSTJÄRNER AV 10 ANVÄNDER LUX TOALETTVÅL

A&S Sunlight, Nyköping LTB 1-2002

Utländska produkter, som dessa, förekommer oftare.

1950 arbetade hälften av alla förvärvsarbetande med tillverkning eller jordbruk, idag är det en femtedel

År 1950 (SCB, 1962) arbetade en tredjedel av befolkningen med tillverkning/utvinning (32%) och ganska många med handel/kommunikation (22%) eller i jordbruket (20%). Av resten arbetade 17% med tjänster mm, eller i byggbranschen (8%). Sektorn vård/omsorg döljer sig förmodligen i siffrorna för tjänster mm. Men man måste beakta att vid den här tiden var många kvinnor fortfarande hemmafruar (år 1960 utgjorde kvinnorna bara ca 30% av de förvärvsarbetande).

I slutet av 1800-talet var det däremot inte mer än 15% som arbetade med tillverkning/utvinning (SCB, 1901) och 6% som arbetade med handel/kommunikation.

Idag (SCB, 2004) arbetar 18% med tillverkning och 19% med handel/kommunikation samt 2% med jord-/skog-/vattenbruk. I vård/omsorg arbetar 17% och byggbranschen arbetar 6%, 13% arbetar i finansiell verksamhet/media/företagstjänster och 11% med utbildning/forskning.

Till sund hälsokost

hör bl. a. grönsaker
och EVE-margarin

Köp friskt, läckert, drögt

EVE

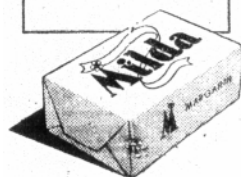
och spara en slant. 1:30 1/2 kg

i konsumbutiker

Milda är solsken i kosten

Milda är lättsmält
näring med vitaminer
äret rent. Säljes
i köpmansbutiker.

På margarinmarknaden förefaller det fortfarande vara "krig". Milda var inte med i kriget ifrån början, men de gick segrande ur det. Förmodligen på grund av att varumärket tillhör en stor livsmedelskoncern.

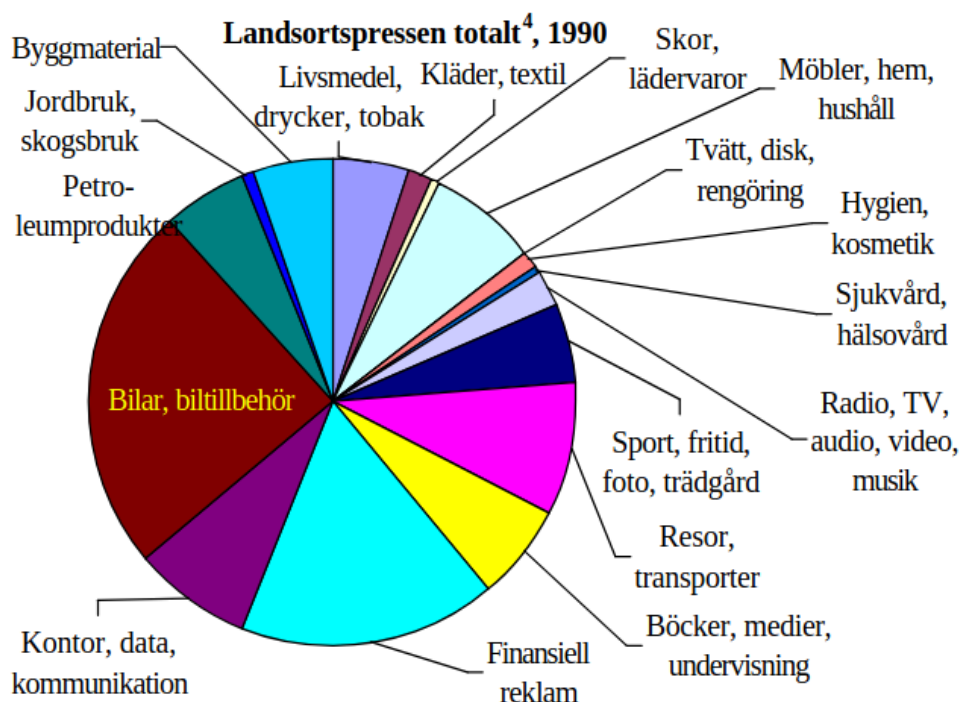

För oss verkar det nästan som om samma person formgivit alla förpackningar på 50-talet, eller? Bilden är tagen ur en almanacka för år 1952 (Tidens förlag 1951). Vid sidan om bilden står texten "Vi behöver upplysande annonsering i stället för meningslösa reklamslogans".

Årsarbetstiden har nästan halverats, men minskningen stannade av på 70-talet

Den genomsnittliga arbetstiden för män mellan 16 och 84 år är idag ungefär 41 timmar per vecka (ca 1.900 timmar/år), och för kvinnor är den ungefär 27 timmar (1.300 timmar/år) (SCB 1998: Levnadsförhållanden rapport 79). Enligt SCB (SCB 2002) arbetar ganska många övertid minst en dag under en genomsnittlig arbetsvecka (28% av samtliga sysselsatta). På landet i slutet av 1800-talet (Nordiska Museet, 1928) steg de upp kl 5 och gick till stall och ladugård, gav djuren foder och mockade. Sen drack de en kopp kaffe och fortsatte därefter med att ryckta och vattna djuren. Kl 7 var det frukostpaus. Sedan arbetade de fram till middagspausen halv ett. På vintrarna började de att arbeta så snart de ätit klart, för att ta till vara dagsljuset. De hade fikapaus på eftermiddagen och måltidsuppehåll vid 18-tiden samt kvällsmål vid 20-tiden. Arbetsdagen avslutades därefter med att ge djuren nattfoder. Om somrarna, däremot, varade middagspausen i en och en halv timme, sen arbetade de till ca 21-tiden med avbrott för eftermiddagsfika och måltidsuppehållet vid 18-tiden. Sammanfattningsvis arbetade de alltså från 5 på morgonen till ca 21, med kanske 2-3 timmars avbrott för raster. Totalt arbetade de ungefär 13 timmar om dygnet inklusive lördagarna. Dessutom hade de ingen semester, vilket gör att de sammanlagt arbetade ca 4.000 timmar/år.

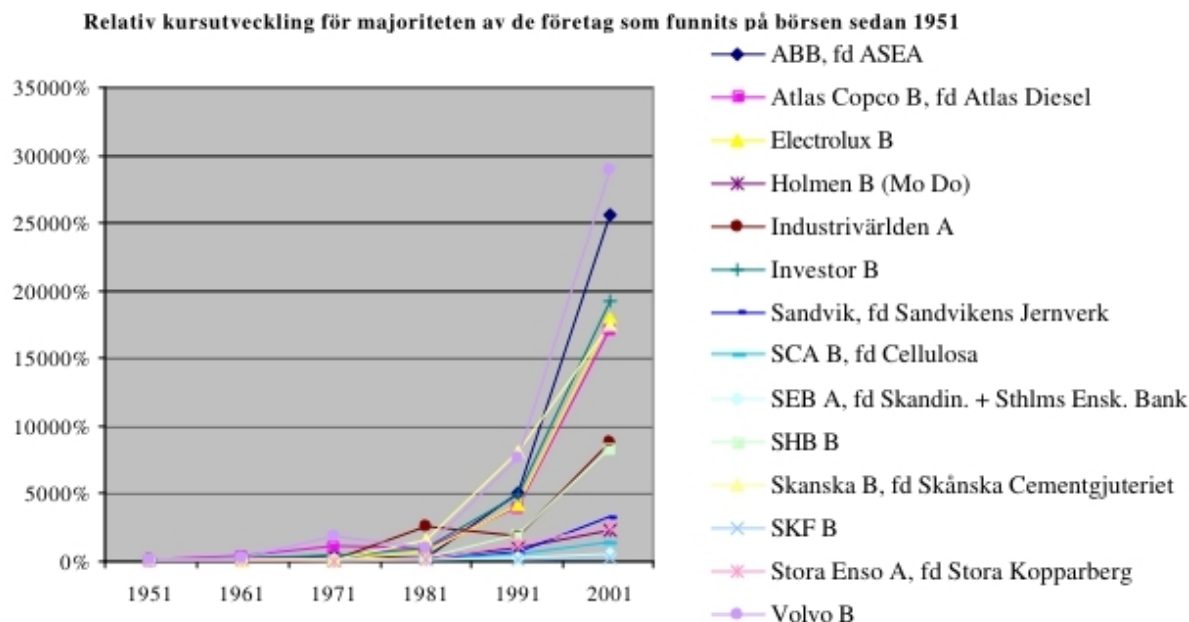
Fabriksarbetare arbetade vid den här tiden (år 1903) ungefär 2.900-3.600 timmar om året (Kommerskollegii, 1903), till exempel vagnmakeriarbetare 3.100 timmar/år (60 timmar/vecka) och en gjuteriarbetare 3.000 timmar/år. År 1938 (Svenskt Näringsliv, 2006) lagstadgades 48 timmars arbetsvecka och 2 veckor semester, sen fick vi ytterligare en semestervecka 1954. På 60-talet en till semestervecka och veckoarbetstiden sänktes vid ett par tillfällen så att den vid decenniets slut var 42,5 timmar/vecka. År 1973 sänktes den till den nuvarande nivån (40 timmar/vecka + oavlönade raster). Därefter har vi fått en till semestervecka (år 1978), samt två extra semesterdagar, som togs bort igen år 1994.

I början av 1990-talet (Gröndal T, 1991) hade alla de branscher som tidigare dominerat i spalterna tappat till förmån för: bilar, följt av finansbranschen och resor/transporter samt kontor/data.

Antalet bolag noterade på Stockholmsbörsen har femdubblats mellan 1951⁵ och 2000

Av de sextiototal bolag som fanns på Stockholmsbörsen i juni 1951, finns en dryg fjärdedel kvar på börsen idag. De flesta av de övriga (drygt 20 stycken) ingår numera i andra svenska företag och minst tio stycken har köpts av utländska företag. De resterande har mött ett för mig okänt öde. Diagrammet nedan visar kursutvecklingen för majoriteten av de bolag som funnits på börsen sedan 1951. Som synes i diagrammet hände det väldigt mycket med kurserna under 90-talet, mellan 1991 och 1999 steg generalindex nästan 500% (SCB, 2005). Under ungefär samma period steg företagens sammanlagda taxerade vinster från 77 miljarder kronor till 160 miljarder kronor.

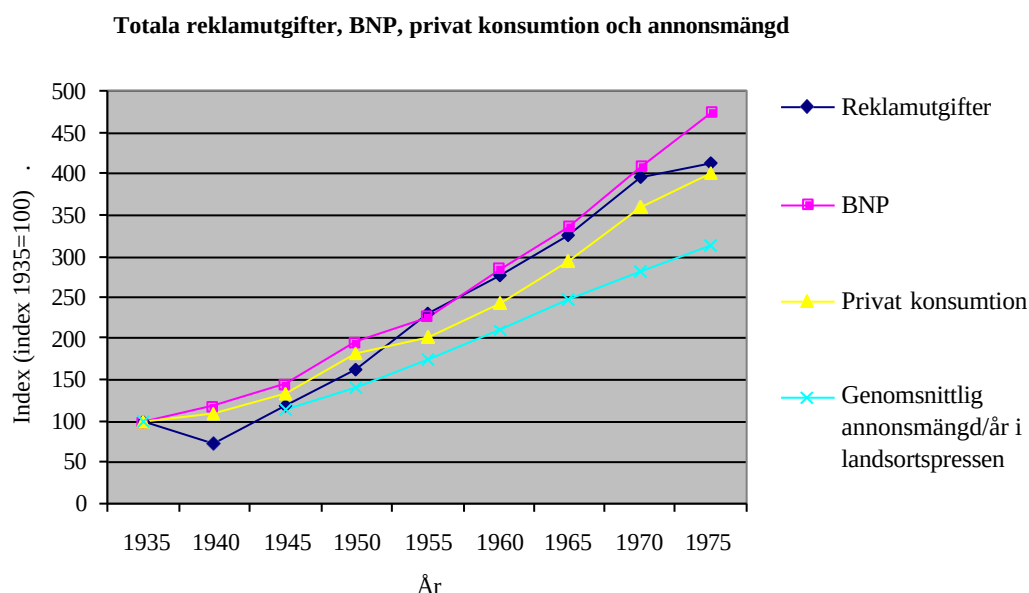
Kursutvecklingen i diagrammet är justerad för emissioner. Vissa bolag har emellertid inte data beträffande emissionerna ända från 1951. De är då redovisade från det att emissionsdata finns tillgängligt. De bolag som saknas i diagrammet är Ericsson (har stigit så mycket att det skulle se ut som om inget annat bolag gått upp över huvudet), samt Borås Wärfveri, Höganäs och Hufvudstaden.

*De femton föregående åren hände inte så mycket med börskurserna. Från år 1936 till 1950 steg börsens totalindex från 98,3 till 145,4 (SCB 1960), justerat för utdelningar och emissioner.

Företagens reklamutgifter och vår konsumtion fyrdubblades mellan 1935 och 1975 (Jonsson S, 1982).

Det kan konstateras att reklamutgifterna och vår konsumtion har gått uppåt som hand i hand och de har följt vår produktionsökning (BNP). Vilket bland annat syns i att annonserna blivit bättre, eller vad tycker du? Diagrammet nedan visar även att landsortspressen har tappat lite av reklammarknaden till andra medier.

De data som Jonsson presenterar sträcker sig inte längre än till mitten av 70-talet, men det är rimligt att tro att reklamutgifterna och den privata konsumtionen fortsatt att följa BNP. Om så är fallet pekar kurvorna kraftigt uppåt på samma sätt som på 50 och 60-talet.

Är det inte konstigt?

Väldigt många mått på vår materiella levnadsstandard och Sveriges ekonomi har förbättrats enormt mycket under hela 1900-talet. Men hur kommer det sig att vi inte sedan 1978, då vi införde den femte semesterveckan, tagit ut något av tillväxten i ökad fritid?

Det är rimligt att tro att det beror på att vi valt att hela tiden ta ut tillväxtökningen i ökad konsumtion, trots att vi redan har allt det vi tidigare drömde om och mycket mer därtill. Det är också rimligt att tro att det till stor del beror på reklamen, eftersom den ständigt talar om för oss att vi inte ska vara nöjda utan istället borde konsumera mer.

Förmodligen vore det förödande för världsekonomin om vi en dag skulle vara nöjda med våra gamla TV-apparater med mera. Fast för en enskild person kan det antagligen ligga stora förbättringar av livskvaliteten, i att ta ut en del av välståndsökningen i form av kortare arbetstid, istället för i form av nya prylar.

Vidare har kanske resonemanget om att göra nytta spelat ut sin roll, när det mesta av det basala arbetet (det som var att göra nytta förr och som de flesta då ägnade hela sitt liv åt) numera nästan helt utförs av maskiner. Det är inte heller rimligt att tro att vi skulle tappa i konkurrenskraft om inte alla bidrog, eftersom de flesta är sysselsatta med sådant som ändå inte bidrar särskilt mycket till konkurrenskraften. Slutligen känns det förlegat att påstå att de som inte bidrar lever på andra, eftersom de flesta som anser sig bidra, ändå lever på det arbete och kapital som tidigare plöjts ner i vårt land.

Referenser

- Gröndal T (1991) Reklammarknaden 1975-1990, Göteborgs Universitet, Göteborg.
- Jonsson S (1982) Pressen, reklamen och konkurrensen 1935-1978, Göteborgs Universitet, Göteborg.
- Kommerskollegii (1903) Arbetsstatistik, P A Nordstedt & Söner, Stockholm.
- Kypengren, Sven (1976) Samhället som det blev, HSB:s Riksförbund, Stockholm.
- Lagerqvist L O & Nathorst-Böös E (1984) Vad kostar det, LT Förlag, Stockholm.
- Nordiska Museet (1928). Nordiska Museet gjorde år 1928 en undersökning i vilken människor fick redogöra för sina måltidsvanor. I en slumpvis vald redogörelse beskriver en man i Västmanland arbetsdagen och matordningen på landet i slutet av 1800-talet eller början av 1900-talet.
- Nordiska Museet (1941). Nordiska Museet gjorde år 1941 en undersökning i vilken människor fick redogöra för hur industriprodukter började komma ut i bygderna. I en slumpvis vald redogörelse beskriver en man i Uppland sina minnen.
- SCB (1901) Statistisk tidskrift 1900, Kungliga Statistiska Centralbyrån, Stockholm.
- SCB (1992) Tidsanvändningsundersökningen 1990/91. En studie med besöksintervjuer och dagbokföring bland 3.636 personer i åldrarna 20-64 år, SCB, Örebro.
- SCB (1960) Historisk statistik för Sverige, SCB, Stockholm. SCB
- (1962) Statistisk årsbok för Sverige 1960, SCB, Stockholm. SCB
- (1973) Statistisk årsbok för Sverige 1973, SCB, Stockholm. SCB
- (1992) Statistisk årsbok för Sverige 1993, SCB, Örebro.
- SCB (1998: Levnadsförhållanden rapport 79) I tid och otid, SCB, Örebro.
- SCB (1999) Export/importåret 1997-1998, SCB, Örebro.
- SCB (2000) När mat kommer på tal - Tabeller om livsmedel 2000, SCB, Örebro.
- SCB (2002) Statistisk årsbok för Sverige 2002, SCB, Örebro.
- SCB (2004) Statistisk årsbok för Sverige 2005, SCB, Örebro.
- SCB (2005) Statistisk årsbok för Sverige 2006, SCB, Örebro.
- Sifo (2000: projekt 6305090) En undersökning om sömn. Telefonintervjuer 6 - 10 mars 2000 med 1.000 personer som var 15 år eller äldre, Sifo Research & Consulting AB, Stockholm.
- Socialstyrelsen (1998) Hälso- och sjukvårdsstatistisk årsbok 1998, Socialstyrelsen, Stockholm.
- Svenskt Näringsliv (2006) Fakta om löner och arbetstider, Svenskt Näringsliv, Stockholm.
- Tamm- Hallström K (1993) Företagande och tekniskt systemskifte – elektrifieringen och introduktionen av elspisen, tidskriften Polhem 1993 (volym 1), Göteborg.
- Tidens Förlag (1951) Tidens kalender 1952, Tidens Förlag, Stockholm.